

Цивільно-правовий захист характеризується передбаченими нормами законів та підзаконних нормативно правових актів, матеріально-правовими заходами, що носять примусовий характер та спрямовані не на покарання правопорушника, а на відшкодування завданої шкоди.

Список використаних джерел

1. Конституція України № 254к/96-ВР від 28 червня 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
2. Цивільний кодекс України № 435-IV від 16 січня 2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
3. Кримінальний кодекс України № 2341-III від 5 квітня 2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення № 8073-X від 7 грудня 1984 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>
5. Закон України № 2811-IX «Про авторське право і суміжні права» від 1 грудня 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#n855>
6. Тимченко Г. П. Способи та процесуальні форми захисту цивільних прав: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Геннадій Петрович Тимченко. Х., 2002. 182 с.

*Дехтяр Максим Юрійович,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавр
навчально-наукового інституту № 2
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник:
Кривицький Юрій Віталійович,
доцент кафедри теорії, історії та філософії права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент*

СТАНДАРТИ НАТО У СФЕРІ ОБОРОНИ: ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ У ВІТЧИЗНЯНЕ ЗАКОНОДАВСТВО

У сучасному світі посилення глобальних і регіональних загроз суспільній безпеці вимагає від держав переосмислення своїх оборонних стратегій і стандартів. Організація Північноатлантичного договору (далі – НАТО) виступає важливою платформою для забезпечення колективної безпеки. НАТО – військово-політичний союз, який має власні стандарти в оборонній сфері (STANAG), що визначають технічні, тактичні й організаційні підходи. Імплементация стандартів НАТО у вітчизняне законодавство є ключовим елементом наближення України до євроатлантичної інтеграції. Інтеграція України в євроатлантичний безпековий простір і досягнення сумісності

Збройних Сил України з відповідними структурами НАТО передбачає імплементацію в національне законодавство військових (адміністративних, оперативних і технічних) стандартів НАТО та стандартів у сфері оборони держав-членів НАТО. Звідси важливим є розуміння юридичної сутності стандартів НАТО для визначення найбільш ефективних шляхів імплементації в чинне законодавство України, доволі значного обсягу технічних норм і правил складної і незвичної для України правової природи. Чинне законодавство надто вузько відображає складну природу цього міжнародно-правового феномена, що вимагає переглянути підходи до розуміння та нормативного визначення сутності різнорівневої системи стандартизації НАТО [1, с. 25].

Стандарти НАТО охоплюють широкий спектр питань: військова підготовка, технічні параметри, принципи командування та управління, а також стандарти логістики. Вони створені для забезпечення оперативної сумісності між державами-членами альянсу. Основними документами, що регламентують стандарти НАТО у сфері оборони, є НАТО-стандарти (STANAG), які слугують основою для розробки національних військових стандартів. У чому ж полягає сутність організаційно-правового механізму стандартизації НАТО? У спрощеному вигляді вона включає два ключових елементи – правову основу та організаційний механізм. Правову основу механізму складають:

- стандарти – міжнародні угоди зі стандартизації (Standartization Agreement – STANAG);

- угоди рекомендаційного характеру зі стандартизації (Standartization Recommendation – STANREC);

- союзні та багатонаціональні публікації НАТО (Allied Publication – AP), Multinational Publication – MP), інші, пов'язані зі стандартами, документи (Standartization Related Documents – SRD) [1, с. 26].

Усі процедури прийняття цих міжнародно-правових актів здійснюються з урахуванням вимог стандарту НАТО AAP-03 «Directive for the Production, Naintenance and Management of NATO Standartization Documents». Організаційну основу стандартизації складає Офіс стандартизації НАТО. Серед вимог щодо стандартизації можна визначити такі:

1. Сумісність – це придатність продуктів, процесів або послуг для спільного використання за певних умов для виконання відповідних вимог без виникнення неприйнятних ситуацій.

2. Взаємозамінність – це здатність одного продукту, процесу або послуги бути використаним замість іншого для задоволення певних вимог.

3. Спільність – стан складових системи безпеки і оборони, досягнутий при використанні єдиної доктрини, процедур або обладнання. На різних рівнях стандартизації Альянс розробляє та/або використовує документи стандартизації НАТО: угоди НАТО зі стандартизації (STANAG); рекомендації НАТО зі стандартизації (STANREC); стандарти у сфері оборони держав-членів НАТО; цивільні та оборонні стандарти, які прийняті поза структурою Альянсу, але використовуються НАТО; документи, пов'язані з процесом стандартизації (SRD) – посібники з впровадження, каталоги національних даних, посібники користувача, довідники, словники тощо [2, с. 141].

Процес ратифікації (надання згоди на обов'язковість стандарту) – це процес, за допомогою якого країна-член НАТО визначає свою позицію щодо виконання угоди НАТО зі стандартизацією. Під час процесу ратифікації члени Альянсу аналізують вимоги, які охоплюються STANAG, щоб визначити можливості та вплив його вимог на національні оборонні ресурси. Під час цього аналізу державами Альянсу оцінюють певні сфери, зокрема: можливості, що створюються стандартами Альянсу; національні плани розвитку, що підтримуються стандартами Альянсу; вплив на діяльність відповідних національних військових служб; перелік необхідної діяльності на національному рівні для впровадження стандартів Альянсу, наприклад щодо закупівлі нових матеріалів/обладнання, національних технічних специфікацій, методів і процедур, які мають бути розроблені або переглянуті, зміни національних освітніх і навчальних курсів, зміни програмного забезпечення існуючих ІТ-систем тощо; обсяг необхідних і наявних ресурсів для впровадження союзницьких стандартів; часові межі та дорожні карти впровадження стандартів Альянсу; національні обмеження/застереження, які перешкоджають повному або частковому впровадженню стандартів Альянсу.

За результатами аналізу змісту стандарту держави НАТО можуть прийняти такі рішення: 1) ратифікація та запровадження; 2) ратифікація та імплементація, але із застереженнями; 3) ратифікація з відкладеною імплементацією; 4) ратифікація з відкладеною імплементацією та із застереженнями; 5) відмова від ратифікації; 6) відмова від участі у процесі стандартизації. Завершення процесу ратифікації призводить до офіційного визнання міжнародного зобов'язання державою запровадити спільні вимоги. Документи стандартизації НАТО повинні переглядатися принаймні кожні п'ять років. Перегляд визначається як діяльність із перевірки стандарту НАТО, щоб визначити, чи слід його зберегти без змін, скасувати, замінити відповідними стандартами не НАТО, розглянути можливість передачі організації з розробки цивільних стандартів, включити до іншого документа стандартизації НАТО, оновити для усунення недоліків або передати іншому відповідальному органу НАТО.

НАТО встановило чіткі стандарти, які спрямовані на досягнення сумісності між військовими силами країн-членів, що є важливим для колективної безпеки та ефективної спільної оборони [3, с. 306]. Основні стандарти НАТО в сфері оборони включають:

1. Стандарти у сфері командування і контролю забезпечують єдині підходи до організації військового управління. Ці стандарти охоплюють: системи зв'язку та інформації, які забезпечують швидкий та ефективний обмін інформацією; процедури управління військовими операціями, що дають змогу координувати дії підрозділів різних країн у реальному часі.

2. Логістичні стандарти визначають єдині вимоги до постачання, транспортування, медичної допомоги та матеріально-технічного забезпечення. Сюди належать: стандарти на медичне забезпечення військовослужбовців, включаючи евакуацію та обробку поранених; стандарти з питань зберігання і перевезення боєприпасів, харчів та інших ресурсів; уніфікація транспорту, що полегшує використання засобів транспорту різними країнами-членами.

3. Стандарти НАТО уніфікують калібри зброї та боєприпасів, щоб забезпечити взаємозамінність і зменшити потребу в додатковому обладнанні. Наприклад, уніфіковані калібри для стрілецької зброї (5,56 мм та 7,62 мм) і артилерійських снарядів; єдині вимоги до протитанкових засобів, мінометів та іншої техніки.

4. Стандарти НАТО з тренувань і підготовки надають керівництву для проведення навчань, які готують військових до дій у багатонаціональних операціях. Це включає: загальні вимоги до фізичної та тактичної підготовки військовослужбовців; протоколи для симуляційних і навчальних сценаріїв, які відтворюють реальні бойові умови; єдині вимоги до оцінки навичок військовослужбовців.

5. НАТО надає особливого значення захисту інформаційних систем і кіберпростору, щоб запобігти кібератакам. Стандарти включають: захист військових мереж від кібератак; підготовку кадрів у сфері кіберзахисту та безпеки інформаційних систем; інструкції щодо шифрування даних і захищеного обміну інформацією.

6. Розвідка, спостереження та розпізнавання (ISR). НАТО розробило стандарти для збору, аналізу і передачі розвідувальної інформації, що дозволяє ефективно взаємодіяти між країнами: використання єдиних систем для обробки розвідданих; стандарти для обладнання та технічних засобів, таких як дрони, супутники, системи спостереження [1, с. 28].

Для України, яка прагне інтеграції з НАТО, адаптація стандартів є важливим кроком для забезпечення сумісності з країнами Альянсу та зміцнення власної обороноздатності. Саме тому відповідно до Указу Президента України «Про Стратегію воєнної безпеки України» інтеграція України в євроатлантичний безпековий простір і досягнення сумісності Збройних Сил України з відповідними структурами держав-членів НАТО, реформування сил оборони має включати впровадження в національне законодавство військових (адміністративних, оперативних і технічних) стандартів НАТО. Відповідно до п. 2 розділу II Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо військових стандартів» та з метою забезпечення нормативно-правового регулювання відносин у сфері військової стандартизації Наказом Міністра оборони України від 24.02.2020 № 56 було затверджене положення про військову стандартизацію.

Стратегія національної безпеки України визначає загальні принципи, пріоритетні цілі, завдання і механізми захисту життєво важливих інтересів особи, суспільства і держави від зовнішніх і внутрішніх загроз. У лютому 2007 р. указом Президента В.А. Ющенка була затверджена перша Стратегія національної безпеки України. У ній чітко була визначена мета приєднання до Організації Північноатлантичного договору. У червні 2012 р. В.Ф. Янукович ухвалив новий варіант Стратегії, яка відповідала «позаблоковому статусу». Серед основних цілей Стратегії – мінімізація загроз державному суверенітету та створення умов для відновлення територіальної цілісності України у межах міжнародно визнаного державного кордону України, гарантування мирного майбутнього України як суверенної і незалежної, демократичної, соціальної,

правової держави; утвердження прав і свобод людини і громадянина, забезпечення нової якості економічного, соціального і гуманітарного розвитку, забезпечення інтеграції України до Європейського Союзу та формування умов для вступу в НАТО окремих параграфів Стратегії присвячених особливому партнерству з НАТО. Україна розглядає розвиток особливого партнерства з НАТО на основі Хартії про особливе партнерство між Україною та Організацією Північноатлантичного договору, Декларації про її доповнення від 21 серпня 2009 р. і Річних національних програм співробітництва Україна – НАТО як пріоритетний напрям своєї безпекової політики. Співробітництво з НАТО сприяє утвердженню в Україні демократичних цінностей, формуванню стабільного безпекового середовища, є важливим інструментом підтримки реформ, зокрема в секторі безпеки і оборони, а також забезпечує спільну протидію сучасним безпековим викликам і загрозам. Пріоритетним завданням є досягнення повної сумісності сектору безпеки і оборони з відповідними структурами держав-членів НАТО, що має забезпечити можливість набуття в майбутньому членства України в Північноатлантичному альянсі з метою отримання дієвих гарантій державного суверенітету та територіальної цілісності України. Зокрема йдеться про запровадження інтегрованої системи освіти, бойової і спеціальної підготовки персоналу для органів сектору безпеки і оборони із залученням викладачів, інструкторів із держав-членів НАТО, поглиблення оборонно-промислового та військово-технічного співробітництва з іншими державами, насамперед державами-членами НАТО, розвиток Сил спеціальних операцій Збройних Сил України відповідно до доктрин і стандартів НАТО, створення системи управління, захищених телекомунікацій, розвідки, радіоелектронної боротьби, отримання оперативного доступу до даних аерокосмічної розвідки, приведення систем воєнної розвідки та військової контррозвідки у відповідність із стандартами НАТО, зміцнення взаємодії розвідувальних органів з партнерськими 10 спецслужбами держав-членів НАТО, захист державних інформаційних ресурсів, систем електронного врядування, технічного і криптографічного захисту інформації з урахуванням практики держав-членів НАТО, інтенсифікацію співпраці України з Альянсом в межах Трастового фонду НАТО для посилення спроможностей України у сфері кібербезпеки [4, с. 85].

Отже, ефективність імплементації стандартів НАТО безпосередньо впливає на подальший розвиток України у сфері оборони та національної безпеки. Адаптація та імплементація стандартів НАТО в законодавство України є поступовим та довготривалим процесом, але досить важливим. Також є ключовим елементом реформування Збройних Сил України. Загалом цей процес забезпечить подальше зближення з країнами НАТО та зміцнення національної безпеки України, а остаточно її імплементація можлива лише за умов набуття повноправного членства в Альянсі.

Список використаних джерел

1. Певцов Г. В., Науменко М. В., Давиденко Л. М. Стандарти НАТО у сфері оборони: правова природа та імплементація у національне законодавство.

Випробування та сертифікація. 2023. № 1. С. 25–30. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tc_2023_1_5

2. Подойніцин В. М. Досвід адміністративно-правового забезпечення стандартизації у сфері оборони НАТО та його імплементація у вітчизняне законодавство. *Міжнародний юридичний вісник: актуальні проблеми сучасності (теорія та практика).* 2018. Вип. 3–4. С. 138–144. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/muvnudp_2018_3-4_21

3. Кривицький Ю. В. Демократичний контроль за сектором безпеки і оборони України в умовах його реформування. *Стан та перспективи реформування сектору безпеки і оборони України* : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 30 лист. 2018 р.). Київ : ФОП Кандиба Т. П., 2018. С. 305–307.

4. Мойсей Л. О. Україна та НАТО в контексті політики стандартизації: адміністративно-правові аспекти. *Наука і правоохорона.* 2018. № 3. С. 82–89. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nip_2018_3_13

Дмитрук Ірина Романівна,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавр
навчально-наукового інституту права та психології
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник:
Мозоль Наталія Іванівна,
доцент кафедри історії та філософії
навчально-наукового інституту права та психології
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

РОЛЬ КОНСТИТУЦІЇ У СТАНОВЛЕННІ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

Конституція України, як і будь-якої демократичної держави, займає верховенство в системі законодавства. Її норми є не лише вищими за інші закони, але й мають пряму дію, тобто не потребують додаткового тлумачення чи роз'яснення для застосування. Вона не лише регулює організацію державної влади, а й закладає основи функціонування громадянського суспільства. Конституційні норми, які мають пряму дію, визначають демократичний розвиток правової та політичної системи, впливаючи на темпи еволюції як державних інститутів, так і структур громадянського суспільства, зокрема політичних партій та професійних спілок. Конституція України – це єдиний, наділений найвищою юридичною силою нормативно-правовий акт, через який український народ і Українська держава виражають свою суверенну волю, утворює основні